

Ж. У. Мамутов, Е. Х. Какимжанов, Қ. Қырғызбай

АГРОЛАНДШАФТТАРДЫ КАДАСТРЛЫҚ БАҒАЛАУ

Оқу құралы

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Ж.У. Мамутов
Е.Х. Какимжанов
Қ. Қырғызбай

АГРОЛАНДШАФТТАРДЫ КАДАСТРЛЫҚ БАҒАЛАУ

Оқу құралы

Алматы
«Қазақ университеті»
2019

ӘОЖ 911
КБЖ 26.82
М 14

Баспаға Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті география және табиғатты пайдалану факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесінің шешімімен ұсынылған

Пікір жазғандар:

география ғылымдарының докторы, профессор

Б.Ш. Абдимананов

география кандидаты, доцент

А.Д. Абитбаева

Мамутов Ж.У.

М 14 Агроландшафттарды кадастрлық бағалау: оқу құралы.

– Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 115 б.

ISBN 978-601-04-4292-4

Оқу құралында Еңбекшіқазақ ауданындағы ауылша-руашылық алқаптардың ауданын анықталып, олардың нормативтік бағаларын сипаттайтын мәліметтер мен сәйкес бағалау картасын жасалып, ландшафт пен бағалық зоналардың кеңістіктік орналасуының идентификациялық заңдылық ережелерін ArcToolbox бағдарламасының көмегімен анықталады. Алынған идентификациялық карта негізінде ауылшаруашылық алқаптарын пайдаланғанда тиімділік пен өнімділік көрсеткіштерін арттыруға бағытталған ұсыныстар беріледі.

Монография ғылыми жұртшылыққа, географтарға, жалпы жоғары оқу орындарында білім алатын барша студенттерге, магистранттарға, PhD докторанттар мен ізденуші ғалымдарға және т.б. арналады.

**ӘОЖ 911
КБЖ 26.82**

МАЗМҰНЫ

АЛҒЫ СӨЗ	3
АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ АУДАНЫ АЛҚАПТАРЫНДАҒЫ ТОПЫРАҚТАРДЫҢ КАДАСТРЛЫҚ БАҒАЛАРЫН ЗЕРТТЕУ ТАРИХЫ	7
Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының табиғатын зерттеу тарихы	7
Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданы алқаптарының топырағын зерттеген ғылыми мәліметтер	9
Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданы алқаптарындағы топырақтардың кадастрлық бағаларын беру тарихы және қазіргі жағдайлары	11
АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ АУДАНЫНЫҢ ФИЗИКАЛЫҚ- ГЕОГРАФИЯЛЫҚ СИПАТТАМАСЫ	15
Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданының: орналасуы, көлемі, шаруашылық салалары, агроклиматтық жағдайлары	15
Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданының табиғатын зерттеу әдістері	28
ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ АУДАНЫНЫҢ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҚ АЛҚАПТАРЫН АГРОЛАНДШАФТТЫҚ ТҰРҒЫДАН КАДАСТРЛЫҚ БАҒАЛАУ	30
Ауданның ландшафттық картасының құрамды бөліктері болатын ірі масштабтағы тақырыптық карталарды құрастырып, сипаттамаларын беру	30

Жер бетінің сулары, ирригациялық жүйесі және өзендердің су жинау алабы	44
Геоморфологиялық құрылымы	47
Геологиялық құрылымы	50
Топырақ жабындығы	53
Өсімдік жамылғысы	57
Топырақтық-геоморфологиялық картаны құрастыру	61
Ауданның ландшафттық картасын құрастырып, сипаттамасын беру	64
Аудан алқаптарының кадастрлық бағаларын көрсететін карталар мен ландшафттық картаны салыстырып, олардың сәйкестілік заңдылықтарын зерттеу	98
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	112

АЛҒЫ СӨЗ

Әлемнің көптеген елдерінде жүзеге асырылатын ландшафттарға бейімделген егіншілік жүйесі және оның артықшылықтары мен ауылшаруашылығында пайдалану ерекшеліктері Алматы облысындағы Еңбекшіқазақ ауданының аумағында орналасқан егістік, шабындық және жайылым ауылшаруашылық алқаптарына сәйкестілік заңдылықтары ғылыми тұрғыда зерттелді. Ландшафттың әрбір компонентінің сипатын анықтау мақсатында ГАЖ технологиялары мен ғарыштық түсірілім мәліметтерін өңдеу арқылы ірі масштабты физикалық, жер беті сулары және ирригация, топырақтық, геологиялық, геоморфологиялық, топырақтық-геоморфологиялық, кешенді климаттық карталар жасалды.

Кешенді жер алқаптары, жер кадастрлық және ауылшаруашылық алқаптарының кадастрлық бағалау картасы топырақ, өсімдік жамылғысының сипаты, орналасуы, өнімділік көрсеткіші, мал шаруашылығының мамандануы мен орталықтан қашықтығы негізінде әзірленіп, жоғарыда зерттеліп, тұжырымдалған ландшафт және оның компоненттерімен идентификациялық ұқсастық заңдылықтары анықталған. Құрастырылған ауылшаруашылық алқаптарының ландшафттық идентификация картасында Еңбекшіқазақ ауданының жерінде орналасқан ауылшаруашылық алқаптардың нормативтік бағалау диапозондарына сәйкес келетін ландшафт пен оның компоненттерінің ерекшеліктерін есепке ала отырып, егістік, шабындық және шайылым жерлерді пайдалануды тиімді түрде жүзеге асыру жөнінде ұсыныстар жасау.

Ауылшаруашылық алқаптардың кадастрлық бағалау мәліметтерін ландшафтпен сәйкестендіру бірнеше кезеңнен тұрады: геоботаникалық, геологиялық, геоморфологиялық, топырақтық, климаттық мәліметтерді және олардың кеңістіктік орналасуы ерекшеліктеріне сәйкес ландшафттық картаны құру; Еңбекшіқазақ ауданындағы ауылшаруашылық алқаптардың ауданын анықтап, олардың нормативтік бағаларын сипаттайтын мәліметтер мен сәйкес бағалау картасын жасау; ландшафт пен бағалық зоналардың кеңістіктік орналасуының идентификациялық

заңдылық ережелерін ArcToolbox бағдарламасының көмегімен анықтау; алынған идентификациялық карта негізінде ауылшаруашылық алқаптарын пайдаланғанда тиімділік пен өнімділік көрсеткіштерін арттыруға бағытталған ұсыныстар келтіріледі.

Іле Алатауының солтүстік беткейінде жайғасқан Алматы облысындағы Еңбекшіқазақ ауданының ауылшаруашылық алқаптарының кадастрлық бағалау зоналарына бөліп, оны ландшафт компоненттерімен сәйкестілік-идентификациялық заңдылықтарын анықтау.

ГАЗ технологияларын пайдалану арқылы 1:100 000 масштабтағы физикалық, жер беті сулары, ирригация жүйесі, топырақ, геоботаникалық, геоморфология, геология секілді тақырыптық карталарды жасау;

Еңбекшіқазақ ауданындағы ауылшаруашылық алқаптардың кадастрлық бағалау картасын жасап, олардың нормативтік бағалау диапозондарын көрсету;

Жасалынған ландшафттық карта мен ауылшаруашылықтық алқаптардың кадастрлық бағалау картасын салыстыра отырып, кеңістіктік, табиғи жағдайларының сәйкестілік заңдылықтарын зерттеу.

Іле Алатауының солтүстігіндегі, ауданы 9,7 мың км² жер аумағын алып жатқан, Алматы облысының Еңбекшіқазақ ауданындағы ауылшаруашылық алқаптары және бағалық зоналары, сонымен қатар олармен сәйкес келетін ландшафттар.

Еңбекшіқазақ ауданы аумағын ландшафттық картографиялау кезінде қолданылатын геоақпараттық жүйелер бағдарламалы-аппараттық кешен түрінде көрініс тауып, қорытындысында кеңістіктік орны анықталған сандық карталар жасалды. Пайдаланылатын ГАЗ негізінен, 2 үлкен блоктан тұрады: мәліметтер базасы бар сандық карталар мен ГАЗ-дың қалыпты жұмыс істеуіне қажетті құралдар. Геоақпараттық жүйелерді пайдалануда жерлерді агроэкологиялық тұрғыдан бағалау кезінде пайда болатын мәселелерді сапалы түрде шешіледі.

Ландшафттарға бейімделген егіншілік жүйесінің негізгі қағидаларына сәйкес, ландшафт пен ауылшаруашылық алқаптарын бағалау мәліметтері арасындағы алғаш рет ГАЗ технологияларын пай-

Оқу басылымы

Ж.У. Мамутов
Е.Х. Какимжанов
Қ. Қырғызбай

**АГРОЛАНДШАФТТАРДЫ
КАДАСТРЛЫҚ БАҒАЛАУ**

Оқу құралы

Компьютерде беттеген: *Қ. Өмірбекова*
Мұқабаны безендірген: *Я. Горбунов*

ИБ №

Басуға __. __. 2019 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі __ б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым. Тапсырыс № ____.
Таралымы __ дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.